

O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA JINOIY DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASHISH AMALIYOTINI BAHOLASH

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Mo'ydinov Fazliddin Azimovich

e-mail: fazliddin5995net@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezis O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirish fenomenini o'rganishga qaratilgan. Mavjud amaliyotlar, qoidalar va muammolarni tahlil qilib, ushbu tezis bunday noqonuniy faoliyat qanday amalga oshirilayotgani, ularning moliya tizimiga ta'siri va ularga qarshi samarali kurashishning potentsial yechimlari haqida tushunchalarni yoritib beriladi.

Kirish

Jinoiy daromadlarni legallashtirish O'zbekistonda bank tizimining shaffofligi va yaxlitligiga ta'sir qiluvchi jiddiy masala hisoblanadi. Banklar kuchli ichki nazoratni amalga oshirish va tegishli qoidalarga rioya qilish orqali jinoiy daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirishning oldini olishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish masalasi butun dunyoda, jumladan, O'zbekistonda ham muhim ustuvor yo'nalish hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirishning oldini olish bo'yicha bank tizimining amaliyotini kuchaytirish bo'yicha muhim qadamlar qo'yildi. Qattiq chora-tadbirlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlarni amalga oshirish orqali O'zbekiston o'z moliyaviy sektorining shaffofligi va yaxlitligini oshirishni maqsad qilgan.

O'zbekistondagi Garant Bank, Agrobank va Ipoteka banki kabi bir qancha banklarda jinoiy daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash choralari ko'rilmoqda. Ular jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishning oldini olishga qaratilgan O'zbekiston qonunchiligi va xalqaro shartnomalar asosida ish olib boradi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirish bilan bog'liq risklarni aniqlash va yumshatish bo'yicha banklar bilan muntazam ravishda uchrashuvlar o'tkazib kelinmoqda. Bu O'zbekistonda bank tizimining barqarorligi va xavfsizligini ta'minlash bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar darajasida qat'iy majburiyat borligidan dalolat beradi.

Jinoiy daromadlarni legallashtirish - bu ularning noqonuniy kelib chiqishini yashirish uchun ularni qayta ishlash. Misol uchun, giyohvand moddalar savdosi bilan

shug'ullanuvchi gilyovvand moddalardan olingan daromadni restoranning qonuniy foydasi bilan yashirish uchun restoran sotib olishi mumkin. Shu tariqa, daromadni qonuniy yo'l bilan topilgandek qilib ko'rsatish uchun restoran orqali gilyovvand moddalardan olingan daromad "yuviladi". Pul yuvish uyushgan jinoyatchilik operatsiyalari uchun juda muhimdir, chunki huquqbuzarlar o'zlarining noqonuniy naqd pullarini, masalan, qonuniy biznes, bank yoki ko'chmas mulkka "birlashtira" olmasalar, osongina topiladilar. Pul yuvish siklini uchta alohida bosqichga bo'lish mumkin; ammo, pul yuvish yagona jarayon ekanligini unutmaslik kerak. Pul yuvishning bosqichlari quyidagilardan iborat:

- Joylashtirish (ya'ni jinoyatga bevosita aloqadorlikdan olingan mablag'larni ko'chirish).
- Qatlamlash (ya'ni izni yashirish).
- Integratsiya (ya'ni, pulni jinoyatchiga yana bir bor qonuniy ko'rinadigan manbalardan taqdim etish).

Joylashtirish bosqichi jinoyatdan olingan daromadlarning moliya tizimiga dastlabki kirishini ifodalaydi. Umuman olganda, bu bosqich ikkita maqsadga xizmat qiladi: jinoyatchini noqonuniy ravishda olingan katta miqdordagi naqd pulni saqlashdan ozod qiladi; va u pulni qonuniy moliyaviy tizimga kiritadi. Ushbu bosqichda pul yuvish bilan shug'ullanuvchilar qo'lga tushishdan eng zaifdir, chunki qonuniy moliyaviy tizimga katta miqdorda naqd pul joylashtirish shubhalarni keltirib chiqarishi mumkin.

Qatlamlash bosqichi joylashtirish bosqichidan keyin keladi va u ba'zan "tuzilish" deb ataladi. Bu pul yuvishning eng murakkab bosqichi bo'lib, ko'pincha noqonuniy mablag'larni xalqaro miqyosda ko'chirishni talab qiladi. Joylashtirish bosqichining asosiy maqsadi noqonuniy pulni manbadan ajratishdir. Bu moliyaviy operatsiyalarni bosqichma-bosqich amalga oshirishni o'z ichiga olgan murakkab jarayon orqali amalga oshiriladi, uning yakuniy maqsadi audit izlarini yashirish va dastlabki jinoiy faoliyat bilan aloqani uzishdir.

Pul yuvish jarayonining yakuniy bosqichi "integratsiya" deb ataladi. Ushbu bosqichda pul qonuniy manba bo'lib ko'ringan jinoyatchilarga qaytariladi. Dastlab naqd pul sifatida joylashtirilgan va bir qator moliyaviy operatsiyalar orqali qatlamlangan jinoiy daromadlar hozirda moliya tizimiga to'liq integratsiyalashgan va har qanday qonuniy maqsadlarda ishlatilishi mumkin.

Yana bir muhim muammo bu O'zbekistonda jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash amaliyotini tartibga soluvchi qonunchilik bazasida me'yoriy-huquqiy bo'shliqlar va bo'shliqlar mavjudligidir. Pul yuvishga qarshi kurash bo'yicha qoidalar mavjud bo'lsa-da, ushbu choralarni qo'llash va amalga oshirish nomuvofiq yoki samarasiz bo'lishi mumkin. Huquqiy bazani mustahkamlash va mustahkam ijro mexanizmlarini ta'minlash ushbu bo'shliqlarni tugatish va bank tizimining noqonuniy

moliyaviy faoliyatga chidamliligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu vazifalarni samarali hal etish uchun O'zbekiston bank sektorida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashning ko'p qirrali yondashuviga ustuvor ahamiyat berishi kerak. Ushbu yondashuv quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak:

1. Normativ-huquqiy bazani mustahkamlash: banklarning jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi ko'rsatmalarga amal qilishini ta'minlash uchun mavjud me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish va yanada qat'iy rioya qilish choralarini ko'rish.

2. Imkoniyatlarni oshirish va o'qitish: moliyaviy institutlar va nazorat qiluvchi organlarni shubhali operatsiyalarni aniqlash va hisobot berishda ularning imkoniyatlarini yaxshilash uchun tegishli resurslar, texnologiya va treninglar bilan ta'minlash.

3. Xalqaro hamkorlik: Transchegaraviy pul yuvish faoliyatiga qarshi kurashishda axborot almashish va birgalikdagi sa'y-harakatlarni osonlashtirish uchun xalqaro hamkorlar va tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish.

Jinoiy daromadlarni legallashtirishning asosiy sabablarini bartaraf etuvchi va bank tizimining barqarorligini mustahkamlovchi kompleks strategiyani qabul qilish orqali O'zbekiston jinoiy daromadlarni legallashtirish bilan bog'liq xavflarni yumshata oladi va moliyaviy yaxlitlikni qo'llab-quvvatlaydi. Birlashgan sa'y-harakatlar va manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlik orqali mamlakat o'z iqtisodiyotini himoya qilishi, institutlarini himoya qilishi va fuqarolari uchun xavfsiz moliyaviy muhitni ta'minlashi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tezis O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni qonuniylashtirish masalasi bo'yicha qimmatli fikrlarni beradi. Pul yuvishga qarshi kurashdagi qiyinchiliklar va imkoniyatlarni yoritish orqali ushbu tezis moliya sektorining yaxlitligi va barqarorligini himoya qilish bo'yicha olib borilayotgan sa'y-harakatlarga hissa qo'shishga qaratilgan. O'zbekiston jinoiy daromadlarni legallashtirishga yordam beruvchi omillarni bartaraf etish, me'yoriy-huquqiy hujjatlarga rioya qilishni kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali ushbu noqonuniy faoliyatga qarshi samarali kurashishi va butun jamiyat manfaati yo'lida o'z moliya sektorining yaxlitligini saqlab qolishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Raximov, N. (2022). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASHISH TO'G'RISIDAGI QONUN HUJJATLARI. Евразийский журнал академических исследований, 2(13), 30-37.
2. Rauf o'g'li, X. M., & Sirojiddin, M. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARINI TASHKIL ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI. TADQIQOTLAR. UZ, 26(2), 47-49.

3. Sh, R. M., Obidov, B. X., Suyunov, K., & Odilov, O. (2023). KIBERXAVFSIZLIKDA KIBERJINOYAT TUSHUNCHASI VA STATISTIKASI. Innovative Development in Educational Activities, 2(20), 4-13.
4. Axrorjon o'g'li, IA, & Nurali o'g'li, AJ (2024). DAVLAT BYUDJETINING ILMIY TADQIQOTLARGA AJRATAYOTGAN MABLAG 'LARI TAHLILI: XORIJ VA MILLIY TAJRIBA. TADQIQOTLAR. UZ , 33 (1), 186-193.
5. Xakimovna, A. M., & Nurali o'g'li, AJ (2024). YASHIRIN IQTISODIYOT VA MAMLAKATDA UNI KAMAYTIRISH YO'LLARI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi , 17 (1), 42-46.